قدس
رواق
ویژه‌فرهنگ و معارف رضوی
سال دوم | ویژه نامه ۲۹۲

پای صحبت پزشک جانبازی که ۲۰ سال است در دارالشفاء خدمت می‌کند

«جانبازی» فرصتی برای دریافت رحمت الهی

۴

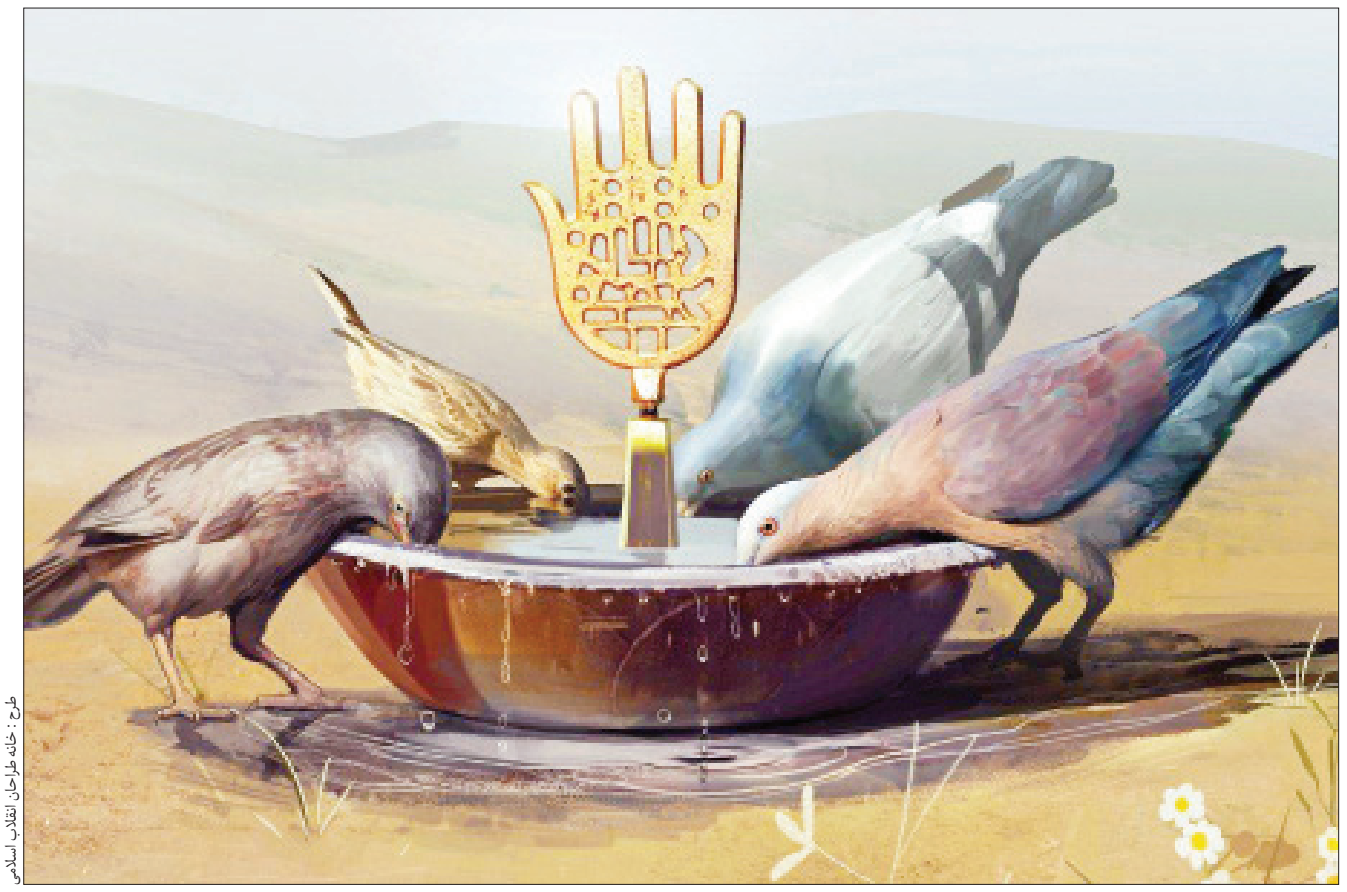

طرح: خانه طراحان انقلاب اسلامی

گفت‌وگو با حجت‌الاسلام دکتر مصطفی صادقی درباره فضائل حضرت ابوالفضل علیه‌السلام در منابع معتبر تاریخی

چشمه دستان عباس علیه‌السلام

حضرت اباالفضل العباس(ع)، اسوه ایثار و فداکاری و بزرگ سرداری است که در مبارزه با طاغوت و همراهی با امام زمان خویش حماسه‌ای ماندگار آفرید. منابع معتبر تاریخی به نقش مهم آن حضرت در پرچم‌داری سپاه امام حسین(ع) در صحرای کربلا و دفاع از حریم ولایت و امامت اعتراف کرده‌اند. عظمت شخصیت و شجاعت بی‌مثال حضرت اباالفضل(ع) گاهی سبب بیان مطالبی غلوآمیز درباره آن حضرت شده که با روایات صحیح تاریخی سازگاری ندارد...

۲

موعظه/ آیت‌الله حائری شیرازی
محبت واعظ درونی انسان را قوی می‌کند
۲

حجت‌الاسلام والمسلمین خسروپناه مطرح کرد
چالش اساسی در بحران جمعیت مسئله حکمرانی است
۳

با هدف پاسخگویی به شبهات عاشورایی
جشنواره «انا من حسین» کلید خورد
۲

۸ مأموریت برای شرکت‌های بنیاد بهره‌وری موقوفات
۴

یادداشت/ حمزه واقفی
جانباز است و ازدحام دردها
۲

عاقبت مرتضی‌قلی پُرناک که ۴۴۰ سال پیش مشهد را آماج غارت خود کرد، چه شد؟

فرجام جسارت به حرم مطهر رضوی

محمدحسین نیکبخت | با مرگ شاه تهماسب یکم در سال ۹۵۵ خورشیدی، آشوب و هرج و مرج در گوشه‌و کنار ایران آغاز شد. سلطان محمد خدابنده، جانشین شاه تهماسب یکم، فردی بی‌کفایت بود و ترجیح می‌داد در امور دخالت نکند. در این شرایط، خراسان و به خصوص شهر مشهد درگیر مشکلات عدیده‌ای شد؛ مشکلاتی که زائران و مجاوران حرم رضوی را این بار نه با حملات پیاپی ازبک‌ها، بلکه در میانه زیاده‌خواهی‌های سران قزلباش و حکمرانان محلی، گرفتار کرد. در این شرایط، حکومت مشهد به دست یکی از سرداران زیاده‌خواه صفوی به نام مرتضی‌قلی بیک پُرناک افتاد.

■ **آغاز زیاده‌خواهی‌های پُرناک**

از مرتضی‌قلی پُرناک به عنوان سرداری شجاع و بی‌باک در تاریخ یاد کرده‌اند. ظاهراً یکی دو بار هم در خراسان، از پس هجوم ازبک‌ها برآمده بود. می‌گفتند حتی پس از مرگ شاه تهماسب هم، حمله جلال‌خان ازبک را دفع کرده است. با این حال، مرتضی‌قلی در مجموع آدم بی‌رحمی بود و در خشونت همیشه زیاده‌روی می‌کرد. به همین دلیل وقتی اوضاع را پس از مرگ شاه تهماسب آشفته دید، خودسر شد و افتاد به جان مردم مظلوم خراسان و شهر مشهد. این دوران مصادف با آغاز رقابت بر سر قدرت، میان سران قزلباش در شرق ایران هم بود. مرشد قلی‌خان، مربی و لَلِه عباس‌میرزا (شاه عباس بعدی) به دنبال آن بود که او را به سلطنت برساند و اصلاً سلطان محمد خدابنده را از میان بردارد. به همین دلیل، از هرات برای مرتضی‌قلی پُرناک پیام فرستاد که باید قدرت عباس‌میرزا را قبول کند. مرتضی‌قلی هم که خود ادعای حکومت داشت، جانب سلطان محمد خدابنده را گرفت و اوضاع حسابی در خراسان به هم ریخت. لشکریان مرشد قلی‌خان به سمت مشهد حرکت کردند تا این شهر را تصرف کنند. مرتضی‌قلی که تاب مقاومت نداشت، فرار کرد و مشهدی‌ها هم که از دست ظلم و ستم او به جان آمده بودند، تسلیم مرشد قلی‌خان شدند و او هم عباس‌میرزا را بالای کوهسنگی برد و طی مراسمی رسماً فرمانروای ایران اعلام کرد. اما این پایان ماجرا نبود.

■ **هجوم به حرم رضوی و خانه‌های مجاوران**

با فرا رسیدن سال ۹۵۹ش، بالاخره مرتضی‌قلی پُرناک دوباره بر مشهد مسلط شد و تسمه از گُرده خلق کشید. او به جان زائران و مجاوران حرم رضوی افتاد و دستور داد برای تجهیز قشون، مالیات دوساله را یک جا از مردم بگیرند و از زائرانی که وارد مشهد می‌شوند، عوارض دریافت کنند. کار به جایی رسید که سربازان او حریم منزل مجاوران حرم رضوی را شکستند و اموالشان را به زور تصاحب کردند. با نزدیک شدن لشکر رقیب به فرماندهی علیقلی‌خان، مرتضی‌قلی پُرناک دریافت که از نظر تعداد نیرو با مشکل روبه‌روست. به همین دلیل تصمیم گرفت از حاکمان اطراف مشهد و مناطق نزدیک مرو، سرباز اجیر کند؛ اما برای این کار به پول زیادی نیاز داشت. این بود که در اقدامی جنون‌آمیز دستور داد قندیل‌ها و ظروف طلای وقفی حرم مطهر را آب کنند و با آن‌ها سکه بزنند. او به این مقدار بسنده نکرد و هر مقدار پولی که از موقوفات بدست آمده و قرار بود برای نیت واقفان صرف شود، تصرف کرد تا با آن جنگجو استخدام کند. این اقدام با اعتراض مردم و علمای شهر روبه‌رو شد، اما مرتضی‌قلی پُرناک گوشش به این حرف‌ها بدهکار نبود و تهدید کرد اگر معترضان سر جایشان ننشینند، همه آن‌ها را از دم تیغ می‌گذراند و طلاهای گنبد مطهر را هم برای منظوری که دارد، غارت خواهد کرد.

■ **فرجام جسارت**

مرتضی‌قلی مدتی بعد، سپاهی را که با چنین وضعیتی آراسته شده بود، به میدان نبرد فرستاد. نیروهای او با رقبایش در نزدیکی نیشابور روبه‌رو شدند. با اینکه شمار نیروهای پُرناک بیشتر از نیروهای دشمن بود، اما نبرد بر وفق مراد آن‌ها پیش نرفت و شکست سختی خوردند و به سوی مشهد عقب نشستند. ورود لشکر شکست‌خورده مرتضی‌قلی پُرناک به مشهد، شرایط را برای ادامه حضور او بسیار سخت و غیرممکن کرد؛ سربازان از همکاری با او پشیمان بودند و مردم نیز مرتضی‌قلی را فردی می‌دانستند که حرمت حرم ثامن‌الحجج(ع) را نگه نداشته است. به همین دلیل، او هر طور بود با تعدادی از نیروهایش از شهر گریخت تا خودش را به سلطان محمد خدابنده برساند. مرتضی‌قلی که به دلیل رفتار و اقدامش، منفور همه مردم ایران شده بود، دیگر نتوانست موقعیت پیشین را بدست آورد. او در یکی از نبردها، زمانی که در حال فرار بود، به دست تعدادی از سربازان رقیب افتاد و به خاطر جسارتش به حرم رضوی و به کشتن دادن آن همه جوان مشهدی و خراسانی، گردن زده شد.

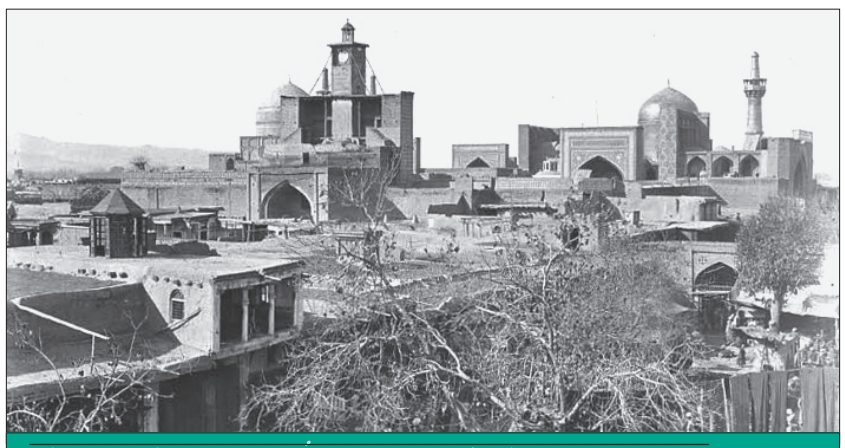

گزیده

با فرا رسیدن سال ۹۵۹ش، بالاخره مرتضی‌قلی پُرناک دوباره بر مشهد مسلط شد و تسمه از گُرده خلق کشید. او به جان زائران و مجاوران حرم رضوی افتاد و دستور داد برای تجهیز قشون، مالیات دوساله را یک جا از مردم بگیرند و از زائرانی که وارد مشهد می‌شوند، عوارض دریافت کنند.

موزه

گشایش نمایشگاه‌های «گنج نظامی» و «نوروزنامه»

همزمان با برگزاری آیین گرامیداشت ولادت امام حسین(ع) در کتابخانه و موزه ملی ملک، نمایشگاه‌های «گنج نظامی» و «نوروزنامه» در این موقوفه فرهنگی آستان قدس رضوی در تهران گشایش یافت.

رونمایی از تقویم قرآنی که تصویرهای آن از آثار نفیس گنجینه مؤسسه کتابخانه و موزه ملی ملک گرفته شده از جمله برنامه‌های این مؤسسه بود.

نمایشگاه «نوروزنامه» نیز که دربردارنده نسخه‌های خطی برگزیده و کتاب‌های پژوهشی منتخب موجود در این کتابخانه با محوریت موضوعی نوروز است، در این آیین افتتاح شد.

همچنین در این آیین، نمایشگاه «گنج نظامی» با محوریت نمایش گزیده آثار نفیس حکیم نظامی موجود در گنجینه ملک به عنوان نخستین برنامه از ویژه‌برنامه‌های ستاد بزرگداشت حکیم نظامی که به گونه‌ای فراگیر از ۱۵ تا ۲۱ اسفند ۱۴۰۰ در سراسر کشور برگزار می‌شود، در کتابخانه و موزه ملی ملک گشایش یافت.

۲۴ نسخه خطی، رساله و جُنگ اشعار موجود در مجموعه خطی کتابخانه ملی ملک به نظامی گنجوی، شاعر و داستان‌سرای سده ششم هجری تعلق دارد که این کتابخانه هشت اثر نفیس از خمسه (پنج گنج) حکیم نظامی خود را در راستای همکاری با ستاد بزرگداشت حکیم نظامی و معرفی و ترویج آثار درخشان این شاعر ایرانی برگزیده و در این نمایشگاه با طراحی خاص در معرض دید فرهنگ‌دوستان گذاشته است.

قدمت کتابت قدیمی‌ترین نسخه از آثار نمایشگاه گنج نظامی به دوره تیموری و جدیدترین اثر به سال ۱۲۵۹ هجری قمری (دوره قاجاریه) برمی‌گردد که نشان از ارادت و توجه ایرانیان در طول زمان به آثار این شاعر نامدار پارسی دارد.

خبر

گره‌گشایی‌های کریمانه

بنیاد کرامت رضوی در سال ۱۴۰۰ خدمات گسترده‌ای را به جامعه هدف خود ارائه کرد که بخش مهمی از آن در حوزه جوانان و خانواده بوده و در این بین خدمات قابل توجهی نیز به مجاوران حضرت رضا(ع) ارائه شد؛ از اهدای جهیزیه و پرداخت تسهیلات خرید لوازم ضروری زوج‌های جوان گرفته تا ساخت مسکن و اعطای تسهیلات کارگشایی به خانواده‌های کم‌برخوردار.

اگرچه حمایت مستقیم از نهاد خانواده، مسئولیت و وظیفه رسمی بنیاد کرامت رضوی نیست اما وقتی ارائه خدمات اجتماعی و دست‌گیری از اقشار کم‌بضاعت را هدف خدمت‌رسانی خود تعیین کرده باشی، حتماً بخشی از آن نیز به حوزه خانواده و حمایت از آن اختصاص خواهد یافت. به همین دلیل است که در یک سال اخیر، بخش قابل توجهی از خدمات و حمایت‌های انجام شده توسط مدیریت امور مجاورین معاونت خدمات اجتماعی بنیاد کرامت رضوی به پشتیبانی و حمایت از خانواده‌های محروم و زوج‌های جوان مجاور حضرت اختصاص پیدا کرد.

■ **کمک به زوج‌های جوان مشهدی**

از جمله طرح‌های مدیریت امور مجاورین، کمک به زوج‌های جوان برای تهیه جهیزیه و تشکیل زندگی مشترک بوده است. بر این اساس برای یاری زوج‌های کم‌بضاعت که در آغاز زندگی مشترک خود توان مالی خرید لوازم ضروری زندگی را ندارند، مدیریت امور مجاورین با شناسایی این گروه‌ها از طریق پایش‌های میدانی خادمیاران در کانون‌های محله‌ای شهر مشهد، از آن‌ها حمایت کرده است. این حمایت‌ها علاوه بر برگزاری جشن در حرم مطهر رضوی، شامل اهدای حواله خرید اقلام ضروری جهیزیه بوده و در طول سال جاری ۲۹۸ سری جهیزیه و اقلام کمک جهیزیه به زوج‌های جوان مشهدی اهدا شده است. علاوه بر این، یکی دیگر از شیوه‌های حمایت مدیریت امور مجاورین بنیاد کرامت رضوی، اعطای تسهیلات خرید جهیزیه به این زوج‌های جوان در شهر مشهد بوده که در این راستا نیز ۶۶۱ فقره وام به ارزش ۳۳ میلیارد ریال به زوج‌های کم‌بضاعت تعلق گرفته است.

یکی دیگر از حمایت‌های این مجموعه از خانواده‌های کم‌برخوردار و آسیب‌دیده از تبعات کرونا، کمک به رونق اشتغال و کسب و کار آن‌ها بوده که در مجموع یک هزار و ۶۹۴ فقره وام کارگشایی به ارزش ۱۷۹ میلیارد و ۶۷۰ میلیون ریال به اقشار کم‌توان اختصاص یافت.

نیمکت زندگی

یک نگاه مهربان ما را بس است

رقیه توسلی | شب شعرهای به درد بخور و باعشق مثل فیلم و تئاتر و موسیقی اصیل، گوشت بدن آدم می‌شود.

نشسته‌ایم توی سالن برگزاری. هشت شاعر آیینی قرار است دل به دلمان بدهند و با مصرع‌های روشن، طنازی قلم و سرمستی نگاهشان بیایند پشت تریبون. آنچنان که سه نفر شعرخوانیشان را کرده‌اند و نوبت رسیده به چهارمین. دست پُر می‌آید. عاقبت به خیر باشد الهی. چنان واژه‌های عمیق چیده پس هم را می‌خواند که بُهتم می‌برد! چنان بی‌غرض، سؤال و جواب می‌کند که به فکر فرو می‌روم! چنان آرام از ادب و خرد و یلی و پهلوانی و آقامنشی می‌گوید که اشکم می‌ریزد! چنان با ارادت می‌بردمان به مدینه و ماه باشکوه شعبان و خانه خانم ام‌البنین که انگار نه انگار سال ۲۶ هجری قمری نیست! چنان با اعتقاد و بی‌ریا یک اسم را صدا می‌زند که هم تحسینش می‌کنم و هم مجاب می‌شوم بروم سروقت شناسنامه عزیزان و اقوامم! بروم ببینم ما کجای کاریم؟ بشمارم توی طایفه‌مان چند اسم «عباس» داریم؟ واقعیتش بعد شعرخوانی این بزرگوار که تمام حضار را به وجد آورده به گمانم ذهن خیلی‌ها مثل من از سالن زده بیرون. رفته دنبال آدم‌هایی که نام بزرگ نصیب و قسمتشان شده. اسم‌هایی که زمین تا آسمان توفیرشان است با اسامی معمولی. شبیه من خیلی‌ها رفته‌اند حال و گذشته را سرچ کنند. دنبال آمار دم‌دستی. همان طور که جناب شاعر گفت؛ دعا کنیم عاشق باشیم/ شبیه مادرانی که جانشان را می‌نامند حسین، عباس... .جست‌وجو و شمارشم را انجام داده‌ام. الحمدلله می‌بینم توی انتخاب شایسته، نمره‌مان بالاست و به راه رفته‌ایم. اما آنچه دمخ و فکری‌ام کرده یک چیز عجیب است. ما توی خاندانمان دلرباترین اسم را نداریم. «عباس» نداریم.

سنجاق

کربلایی و کربلا نرفته ندارد، چقدر این روزها دل همه‌مان بین‌الحرمین می‌خواهد. زیارت از راه نزدیک.

پی‌نوشت

رسول خدا(ص) به حسّان بن ثابت فرمودند: تا زمانی که از اهل بیت(ع) در شعرت دفاع می‌کنی، روح القُدُس با توست.